

Al rescat de la política

Se'ns ha omplert la boca amb el liberalisme i li hem entregat el mercat, la llei del qual vam prendre per infal·lible

MANUEL-REYES MATE, filòsof i investigador del CSIC

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 4 de juny del 2010

En aquesta crisi és clamorós el silenci de l'esquerra. I el que està passant, no obstant, toca de ple la justícia social, que era el seu negociat. Una vegada arxivat el marxisme, que mantenia viva la flama d'una alternativa al capitalisme, l'esquerra s'havia refugiat en el pragmatisme polític, mirant d'arrencar al sistema reformes que apuntalessin l'Estat de benestar. Ara el sistema ha decidit que mantenir-lo és car. L'esquerra sent que s'ha quedat sense alternativa, sense que el capitalisme li agraeixi la seva lleial col·laboració. És hora de fer un alto.

El desconcert té a veure amb la novetat de la crisi. Sabíem que el capitalisme tenia crisis periòdiques però que en sortia reforçat. El que és nou de l'actual crisi és que el capitalisme només se n'ha pogut salvar gràcies a les garanties dels contribuents. El sistema no se sosté només amb la seva força i hauria rebentat si no hagués comptat amb aquests invisibles fiadors que han hagut de sacrificar recursos i drets, cosa que els ha empobrit. Que ara vinguin els salvats a aprofitar-se de la seva debilitat per treure'n avantatge és un exercici de cinisme que no es pot oblidar. Per si aquesta estranya situació fos poca cosa, s'ha de sumar a la crisi de l'euro la d'Europa. Fa poc temps, Jorge Semprún demanava al camp de Buchenwald que no oblidéssim que allà va néixer el projecte de la Unió Europea. La creació del Mercat Comú és una decisió que van prendre els excontendents per evitar que ningú monopolitzés els materials sense els quals era impossible guanyar una guerra moderna. La

participació de la rica Alemanya en el projecte va ser determinant. Entenia que una manera de saldar la seva responsabilitat històrica era apostar com a contribuent net per la construcció europea. L'experiència del totalitarisme nazi i l'estalinista obligava a la construcció de democràcies liberals garants d'un pacte social entre democristians i socialdemòcrates, donant origen així a l'Estat de benestar. Així ho van entendre Adenauer, Brandt, Schmidt i Schröder, però no Angela Merkel, que, segons un dur article de Jürgen Habermas, «per temor de la premsa groguista», es va convertir en «una empedreïda defensora dels interessos nacionals de l'Estat més ric de la Unió Europea», i al final ha estat víctima «de les armes de destrucció massiva dels mercats financers». Merkel va desertar de l'origen pensant de salvar-se sola. El mal no és que la factura contra els especuladors costarà el doble, sinó que a Europa s'ha donat vida al dimoni nacionalista.

Per a Rodríguez Zapatero, la doble crisi ha tingut un efecte devastador. Havia basat la seva política en la promesa electoral, feta en seu sindical, que no prendria mai cap mesura social sense comptar amb els sindicats. De sobte, i després de mesos de resistència, el forcen a congelar les pensions, a paralitzar les obres públiques, a reduir les despeses de la llei de dependència, a reduir els sous dels funcionaris i hi ha l'amenaça pendent d'abaratir l'acomiadament.

¿Què s'ha de fer, doncs? El que seria fàcil seria reduir la pregunta a què ha de fer Zapatero, si continuar o anar-se'n. Una crisi d'aquesta envergadura només és possible si es donen moltes complicitats. D'entrada, que torni la política, que parlem d'economia política. Els ciutadans voten els polítics, però ens governen els mercaders. I la política, des d'Aristòtil fins avui, consisteix a administrar el pa i la

llibertat, en aquest ordre. Se'ns ha omplert la boca amb el liberalisme i li hem entregat el mercat, la llei del qual --«vicis privats fan la prosperitat pública»-- preniem pel bàlsam de Fierabrás. Assegurar el pa és, tanmateix, parlar de justícia, i això significa alguna cosa més que domar l'assilvestrat capitalisme financer. Hi ha hagut una deserció general de la política, començant pels mateixos polítics, ofegats en focs fatus.

El segon front que caldria atendre ens implica a tots. Els senyals que aquesta i altres crisis emeten és que això és insostenible. Això és una forma de vida basada en un consum que no només desertitza el planeta, sinó la humanitat de l'home. Sobre els límits dels recursos naturals s'ha dit tot. El que és greu és l'atemptat que suposa per a l'ésser humà. Només un parell d'apunts: hem menyspreat tant el que és improductiu, inútil o gratuït; hem magnificat tant la producció i el fet de tenir, que quan les circumstàncies generen quatre milions d'aturats els condemnem socialment a sobrar, a ser éssers superflus. No valen. Per un altre costat, per mantenir el nivell de consum s'ha de sotmetre l'existència a una acceleració constant i llavors passa el que va passar el 7 de maig a Wall

Street: que en uns minuts es va desplomar la borsa perquè les màquines havien confós milió amb bilió. Per arribar abans programem màquines que es fan autònomes per ser més ràpides. La societat de consum en què estem feliçment instal·lats ha degradat l'home a objecte dels seus propis experiments i arriba un moment en què les màquines fan la guerra pel seu compte. Això no és una crisi conjuntural, és un problema civilitzatori que convoca l'esquerra al rescat del que és més bàsic: la política.